

Lesch som Rektor for den svenske Handelshøjskole præsideret ved Aarsmødet.

Ved Prof. Lesch's Død har finsk og nordisk Historieforskning lidt et smerteligt Tab. Som faa andre finske Historikere havde Prof. Lesch dyrket de fællesnordiske Historieinteresser, og han var altid en ivrig og interesseret Deltager i de nordiske Historikermøder. Veltalende og kundskabsrig som han var, repræsenterede han paa udmærket Maade sit Land.

Prof. Lesch's Livsgerning er først og fremmest knyttet til den svenske Handelshøjskole i Helsingfors, hvis egentlige Skaber han var. Han var her Lærer i Historie og Statskundskab og forbandt med denne Stilling Hvervet som Docent i Finlands Historie ved Helsingfors Universitet.

Som Historiker dyrkede Prof. Lesch Slutningen af det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarh. Hans Doktorafhandling fra 1924 om Carl Erik Mannerheim fremdrog meget nyt Materiale og gav nye Synspunkter til Belysning af Finlands Historie omkring Løsrivelsen fra Sverige. Senere fulgte hans Biografi over Jan Anders Jägerhorn, der var Resultatet af mange Aars flittige Studier, og i hans sidste Aar var han beskæftiget med en bredt anlagt Biografi over G. M. Sprengtporten.

Prof. Lesch var Sjælen i den historiske Forening og ved sin Død Formand for denne. *Harald Jørgensen.*

I slutningen af april 1945 indløb fra Holland budskabet om, at den ejendommeligste tænker- og forskerpersonlighed blandt vor tids nederlandske historikere Johan Huizinga 1. febr. s. a. var afgaaet ved døden. Hans sidste aar fyldtes af hans folks lidelser, og han skulde ikke opleve den endelige befrielse.

Johan Huizinga var født 7. dec. 1872 i Groningen i en friesisk slægt med baade videnskabelige og digteriske anlæg, var en tid realskolelærer i Haarlem, blev 1905 professor i historie ved sin fødeby's universitet og virkede fra 1915 i samme stilling ved universitetet i Leiden. Fra 1929 var han præsident for den historisk-filologiske klasse inden for det Kgl. Videnskabs-Akademi i Amsterdam. Paa yngre nederlandske historikere har han ved sin forskning, sit vide syn og sin aandfulde personlighed ovet betydelig indflydelse, og han har som gæst holdt forelæsninger ved en række universiteter i Europa og Amerika, bl. a. ved universitetet i København (1933).

Ved siden af de nedennævnte større arbejder har H. udsendt en lang række afhandlinger, studier og foredrag, af hvilke de fleste

er optagne i samlingerne »Tien studiën« (1926), »Cultuur-historische verkenningen« (1929), »Wege der Kulturgeschichte« (1930), »Im Bann der Geschichte« (Basel 1942) og »Parerga« (Basel 1945).

H. var frem for alt aandshistoriker og var i sit historiesyn stærkt paavirket af Jacob Burckhardt, »den store Schweizer«, siger han i sit sidste arbejde, »hvem jeg i samtale med mig selv ofte betegner som det nittende aarhundredes viseste aand«; blandt samtidige viser han berøringspunkter med Benedetto Croce og Fr. Meinecke. Historien, der for ham var baade en videnskab og en kunst, har han defineret som »den aandelige form, hvori en kultur gør sig regnskab for sin fortid (haar verleden)«. De forskellige folk, klasser og partier maa derfor hver have deres særlige syn paa historien. Sit særlige felt, kulturhistorien, opfatter H., idet han afgrænser det baade over for den systematiserende sociologi og over for de mere specielle kulturvidenskaber, som studiet af »kulturens former og funktioner, som man kan aflæse dem af folks eller sociale gruppers historie, saaledes som de fortætter sig til kulturfigurer, motiver, temaer, symboler, ideer, tænkeformer, idealer, stilarter, følelser«. Alt dette ser kulturhistorikeren som »scener i det store historiedrama selv«, altsaa saaledes at han søger at forstaa hvert kulturfænomen i sammenhæng med den historiske tids- og stedsatmosfære.

Med rig indfølgelse, omfattende lærdom og fin sprogkunst har H. søgt at realisere sit forskningsprogram i bøgerne »Herfsttij der middeleeuwen« (1919, 4. udg. 1935; overs. til Svensk: »Ur medeltidens höst«, 1927) — der i undertitelen betegnes som »Studier over det 14. og 15. aarhundredes livsstil og tankeformer i Frankrig og Nederlandene« —, »Erasmus« (1924, 3. udg. 1936; overs. til Tysk, Basel 1928) og »Leven en werk van Jan Veth« (1927). Hans sidste større arbejde er bogen »Homo ludens« (1938, tysk udg. 1939), i hvilken han giver en vidtspændende, paa ny tanker og synspunkter rig, men i sin afvisning af »den materialistiske historieopfattelse« noget ensidig udredning af, hvilken rolle legens former og stemning har spillet paa de forskellige felter af menneskelig kultur gennem tiderne (jvf. Hist. Tidsskr., 10. r. VI, 351—58). I større og mindre afhandlinger har han med stor finhed behandlet bl. a. hollandsk kultur i storhedstiden, den nederlandske nationalfølelses fremvæxt, den nationale bevidstheds udvikling i Europa til slutningen af 19. aarh., renæssancens problemer og meget andet. Som en portrætkunstner af Guds naade fremtræder han i afhandlingen »Filip den godes karakterbillede i den samtidige literatur« (optaget i »Im Bann der Geschichte«). Et

dansk historie tangerende emne behandler han i den skarpsindige lille Shakespearestudie »Rosencrantz og Guildenstern«.

Sin egen tid har H. ud fra en udogmatisk kristelig grundanskuelse og med dybt bekymret kritik belyst i bøgerne »Amerika levend en denkend« (1918, ny udg. 1927), »Mensch en menigte in Amerika« (1938), »In de schaduwen van morgen« (7. udg. 1939, eng. overs. »In the shadow of to-morrow. A diagnosis of the spiritual distemper of our times«, 1936), »Der Mensch und die Kultur« (Stockholm 1938) og »Geschonden wereld« (1945, tysk udg. »Wenn die Waffen schweigen. Die Aussichten auf Genesung unserer Kultur«, Basel 1945). Det sidste værk er, som dets forord, dateret »De Steeg, 26. September 1943«, oplyser, skrevet paa et tidspunkt, da H. var berøvet sine bøger og led af et stærkt svækket syn; aandskraften er dog i behold.

En dyberegaaende analyse af H.s syn paa vor tid kan naturligvis ikke her gives. Hvad der fylder ham med ængstelse i den moderne kulturudvikling, er saadanne foreteelser som mekaniseringen og materialismen, naturvidenskabens fremtrængen til sfærer, hvor den almindelige menneskelige tænkeevne ikke kan følge med, den vidt udbredte svækkelse af dømmekraften og det kritiske krav, videnskabens anvendelse i ødelæggelsens tjeneste, dyrkelsen (med Nietzsche) af livet, den blotte »væren«, paa bekostning af aanden, morallovenes forfald, heltedyrkelsen, »puerilismen« (den bevidste og vilde tilbagevenden til umodne tanke- og livsformer), den dermed nært forbundne militarisme og hypernationalisme og det af disse nødvendiggjorte onde: almindelig værnepligt, ensretningen, statens emancipation fra moralen, det æstetiske udtryks frigørelse fra fornuft og etos, den omsiggribende overtro og endnu mere. I sin slutningsbog giver H. et højst tankevækkende overblik over hovedtendenser i europæisk historie fra oldtiden til nutiden; nyt er her bl. a. indførelsen af begreberne »kulturvindinger« og »kulturtab« i stedet for den gamle tale om en kulturs stigen og nedgang. I denne forbindelse er det umuligt at modstaa fristelsen til at gengive følgende ord: »Politiske værdier taber deres mening og indhold, saa snart man i flere aarhundreders afstand ser tilbage paa dem. Hvad betyder for os nu en modsætning som den mellem Guelfer og Ghibelliner? Og dog gemte den en gang lige saa megen lidenskab som i vore dage hadet mellem tilhængerne af fascismen og kommunisterne. Men mens modsætningen mellem Guelfer og Ghibelliner ikke siger os noget mere, er enhver terzin af Dante den dag i dag fyldt med liv ...« (tysk udg. s. 166). Stillet over for storkrigens vanvid

klager han: »Det er altsaa den velsignelse, som den tekniske tænkningens vidundere har bragt over menneskeheden! Gammelt had er forblevet, nyt har overalt hobet sig op, og af denne substans skal vor arme verden, det vil sige de mennesker, som bebor den, opbygge en ny kultur. Det er den samme ulyksalige menneskeheden, som aldrig kan slippe sin hede længsel efter fred, frihed og humanitet« (s. 160). Hvad H. mener om vejene til helbredelse, maa man læse hos ham selv. Kun disse citater skal gives: »Ser man i kulturen en gennemlevet realitet, saa følger det næsten af sig selv, at den kun kan opstaa og altsaa ogsaa genvinde sin sundhed i personligheden. Dertil behøves der et fællesskab, hvis livsform begunstiger personlighedens udfoldelse og udvikling« (s. 163). »Overalt findes der millioner mennesker, hos hvilke en trang til ret, en sans for orden, ærlighed og frihed, for fornuft og troskab og tro er levende. Disse mennesker kan ikke sammenfattes under begrebet demokrater, socialister eller noget andet skema. Lad os hellere betegne dem med et ord af langt ædlere klang, end der tilkommer nogen som helst politisk kategori, og lad os kalde dem *menneskene af god vilje*, »*homines bonae voluntatis*«, som Vulgata udtrykker det« (s. 198). — H. rækker her haanden til Jules Romains, som han andet steds gør det til Aldous Huxley.

C. O. Bøggild-Andersen.

Ulrik Frederik Gyldenløve, »Hans høje Excellence«, har baade som Norges initiativrige statholder, som præsident i kommercekollegiet, som medlem af konseillet og admiralitetet og paa anden maade spillet en saa fremtrædende rolle under vore to første enevoldskonger, at det maa staa som en opgave for dansk-norsk historieskrivning at faa hans indsats i dobbeltrigets udvikling belyst paa én gang alsidigt og sammenfattende paa grundlag af alle bevarede primære kilder.

Lad det være sagt med det samme, at det værk om G. som menneske og statsmand, som den 73-aarige fhv. expeditionsskretær i Kongeriget Danmarks Hypotekbank, fideikommisbesidder O. v. Munthe af Morgenstjerne har udarbejdet: *Ulrik Frederik Gyldenløve* (Kbh. 1944, 265 sider. Udgivet med Støtte af Carlsbergfondet), ikke opfylder de fordringer, der maa stilles til en videnskabelig Gyldenløvebiografi. En grundsvaghed gør han selv opmærksom paa i sit forord, nemlig den, at han paa grund af krigsforholdene ikke har kunnet foretage arkivstudier i Norge, »hvorfor de forskellige norske videnskabelige Afhandlinger i særlig Grad har maattet benyttes, hvor Gyldenløves Virksomhed